

doğal afetlerden kaçarken imar afetine tutulduk

Kabul edilmiş dualar yüzünden edilmemişlerden daha çok gözyaşı dökülmüştür.¹

Geçtiğimiz ay kabul edilen Afet Riski Altındaki Alanların Dönüşümü Hakkında Kanun afet ve şehircilik konusunda Türkiye için önemli bir milat. Ne yazık ki bu dönüm noktasının sonuçları kentler, kırsal ve halk açısından olumlu olmayacak. Etkileyeceği coğrafyanın genişliği, etkili olacağı zaman diliminin olası uzunluğu ve yasadaki muğlak ifadeler, sonuçların bütünüyle kestirilmesini olanaksız kılıyor. Bu denli geniş ve uzun vadeli etkilere sahip olabilecek, böylesi geniş kapsamlı, dolayısıyla önemli bir yasanın hazırlanması ise bu zamana kadar üzerine yapılmış incelemelerden çok daha özensiz ve derinliksiz. İktidarın uzun süredir gündeminde olan kentsel dönüşüm yasasının

son dönüştüğü hal olan yasa, sonda söyleyeceğimizi baştan söylemek gerekirse afet sorunundan ziyade, dönüşüm, yenileme ve yapılaşma konularını merkeze oturtuyor. Sorunu bir “kaçak yapılaşma” sorunu olarak tanımlayan yasa koyucular, yapılması gerekeni kaçak yapıları ve risk altındaki diğer yapıları yıkarak yerine yasalardan muaf, kuralsız yeni yapılar yapmak olarak ortaya koyuyor. Kentleşmeyi, konut sektörünü, kırsal ve kentte yapılaşmayı böylesine kökten etkileyecek bu yasa meşruiyetini Türkiye’nin en can yakıcı gündemlerinden olan afet konusundan alıyor. Özellikle 2011’de meydana gelen Van depremi ile Türkiye’nin uzun bir aradan sonra yeniden gündemine oturan afet konusu ile bu yasa yeniden gündeme gelerek hızla meclisten geçiyor.

Hızla, madde madde yasanın olumsuzluklarına göz atmak gerekirse;

¹ Azize Teresa; Kabul Edilmiş Dualar, Capote, T. İçinde.

1. Afet politikalarına yaklaşım konusunda yüzeysel, salt deprem afetine odaklanıyor; ancak onun için dahi gerekli önlemleri almaktan ve sağlam bir afet öncesi politikası üretmekten uzak.
 2. Afet politikasında ölçek sorununu derinleştiriyor, merkezden yerel ve haneye birbiri ile ilişkili katmanlarla inmesi ve dallanması gereken afet politikaları merkezde aşırı yoğunlaşıyor; bina ölçeğinde kararın bakanlar kurulu düzeyinde alındığı bir yasanın afet politikası üretmede teklemesi kaçınılmaz.
 3. Ölçek sorununun bir benzeri olarak yetki dağılımı da yasada bir hayli sorunlu. Merkeze verilen mutlak ve aşırı güç, yerelin son derece güçsüz hale gelmesi ve halkın katılımının esamesinin okunmaması yasanın afet politikası üretmede önündeki en büyük engellerden biri. Afet politikası ile katılımı birarada düşünmek kolay gelmese de, afet öncesi ve sırasında bu politikaların benimsenerek halkça uygulanabilmesi ve yerleşim yerlerinin tek vücut olarak afetlerden çıkarak ayakta kalması için bu şart.
 4. Yasa kentleşme üzerindeki tüm denetim mekanizmalarını ortadan kaldırıyor; bu yasaya dayanarak alınan kararlara dava dahi açılmıyor.
 5. Kentleşmede kuralsızlaşmayı getiriyor. İmar ile ilgili, toprak koruma ile ilgili hemen hemen tüm yasalar uygulanmayacak mevzuat başlığı altında toplanmış durumda. Bu haliyle afet zararlarını ve riski azaltmada yetersiz olan imar hukuku böylelikle neredeyse tamamen yürürlükten kalkıyor ve yerini keyfilik alıyor. Keyfiyetin olduğu yerde afet risklerinin artması kaçınılmaz.
 6. Riskli alanlar ve yapıların risk öncelikli olarak değil, getiri öncelikli olarak belirlenmesinin önü açılıyor. Öncesinde iktidarcı göz dikilmiş yüksek rantlı alanlar, bu yasa ile bir anda riskli alan ilan edilip dönüşüme tabii tutulabilir.
 7. Tüm yukarıda bahsedilen olumsuzlukları ile, kentte ve kırdaki riskleri yükseltme ihtimali çok yüksek olan yasa afet sorununu çözmekten uzakta, yeni sorunlara gebe duruyor.
 8. Alışıldık kanun dilinin aksine yasanın dili son derece muğlak, bu da yasayı kullanacak iktidara uçsuz bucaksız bir özgürlük alanı tanıyor, vatandaşın başına gelecekler aktörlerin, idarenin keyfine kalıyor.
 9. Bu yasa ile mekan ve mülkiyet üzerinde mutlak güç sahibi hale gelerek, iktidar, halkın geçmişine, birikimine, yıkımlarla; geleceğine ve emeğine borçlandırarak el koyuyor.
- Yasada hiç geçmiyor ancak kır da bu kırımdan nasibini alacak. Kentsel gelişme için rezerv alan ve kentlere göçle olası ucuz işgücünden başka bir şey ifade etmiyor çünkü kır iktidara. Kentler kontrolsüz biçimde büyümeye devam ederken, görünen o ki kentte konut sorunu, kırdaki üretim sorunu derinleşecek. Kent ve kır ayrımının, olumsuz yönde ortadan kalkma ihtimali de var. Tarlaların ortasında inşa edilen apartmanlar giderek artıyor. Kır ölçeğinde afet politikası

geliştirmekten de uzak olan yasa ve iktidar gözünde kırdaki olacak afetler gündem dışı. Van'da yaşanan yıkımın ve sonrasında toparlanamayışın arkasında da diğer sebeplerin yanısıra bu yatıyor.

Afeti ve riski paraya çevirecek olan bu yasa gündelik hayatlarımızı da düşünmediğimiz kadar doğrudan etkileyecek. Kent ve kır ölçeğinde konuştuğumuz genellikle bu vakte kadar, olaylar kendi dışımızda olup bitiyormuş gibi, ancak kazın ayağı öyle değil. Yarın, bir gün, yaşadığımız ev, ya da olduğu gibi tüm mahallemiz riskli alan ilan edilebilir. Bir kere riskli alan ilan edilince geri dönüşsüz bir dönüşüm sürecinin göbeğinde bulacağız kendimizi. Ne dava açma hakkımız var ne de itiraz etme. Sonrası daha da karanlık, birkaç gün içinde evimizi terk etmemiz ve mümkünse kendi elimizle yıkmamız gerekiyor. Bu sırada idare "uygun görürse" kira yardımı "yapabilir" yapmaması da ihtimaller dahilinde. Diyelim ki terk etmedik, o zaman işler daha da çetrefilli bir hal alıyor, belediye sunduğu kentsel hizmetleri kesiyor; elektrik, su, gaz hiçbir hizmet alamıyoruz. Kısacası bir kere riskli alan ya da yapı ilan edildiğinde yaşama alanımız, yıkılmış varsayın. Burada şu hatırlatmayı yapmakta yarar var. Türkiye'de kentlerin ve kırsal alanların önemli bir kısmında afet riskleri çok yüksek. Yani afet riski gerçekten var ve gerçekten bir şeyler yapılması gerekiyor. Yasa da tüm gücünü işte bu gerçeklikten alıyor. Ancak sorunu yanlış tanımlayarak, yani genel bir kentleşme (altyapı, hizmetler, yapı çevre, açık alanlar gibi kalemleri de içeren bir kentleşme) sorunu olarak tanımlamak yerine yapı düzeyinde tanımlayarak çözümden daha da uzaklaşıyor. Sonrasında yapı çevreye uygulanacak

dönüşümden halkı da dışlayan iktidar, dönüşümün meşruiyetini sorguluyor bizlere. Eğer afet riskini azaltma ve insanca yaşam çevrelerine kavuşturma amaçlı halk için bir dönüşüm olmayacaksa, ki buradan bakınca öyle görünüyor, bu dönüşüm kimin için yapılıyor sorusunun cevabı açık. Sermaye iktidar üzerinden kendi yolunu yapıyor.

Son olarak genel bir değerlendirme yapmak gerekirse afetin öncesini ve sonrasını kapsayan iki aşamalı bir afet politikası olması gerektiği göz önünde bulundurulursa Türkiye'de afet politikaları iki kulvarda da sınıfta kalıyor. Öncesinde afet riski azaltmaktan giderek uzaklaşan politikalar bir bütünlük arz etmektense uzak ve bu yasayla birlikte daha da kuralsızlaşmış durumda. Afet sonrası politikaları da rahatlıkla sadece afet dönemlerinde çıkan haberlerden dahi inceleyerek değerlendirebiliriz.

Durumun vahametini önümüzdeki aylarda ve yıllarda, uzun vadede göreceğiz; bu yasayla ne 2052 Samandağ depreminin yıkımının önüne geçilebilecek ne 2110 İzmir depreminin. Kır yapılaşacak, kentler yıkılıp yeniden yapılacak, afetler olmaya devam edecek, kayıplar devam edecek, binlerle öleceği kırdaki ve kentte. Bu sırada kentsel rantlar el değiştirecek, imar zenginleri daha da zenginleşecek, mülkiyetin her şeyin önünde geldiği konut sorununda yine mülkiyet yüzünden, sınıflar arası uçurum artacak. Dönüşüm adı altında yoksullar, ezilenler, Kürtler, trans bireyler, ve aklınıza gelen bütün muhalif gruplar kentlerden, rantı yüksek, merkezi alanlardan sürülecek, sürülecek. Bu haliyle geri dönüşsüz bir yol bu. Bir imar afeti.

